

РЕЦЕНЗИЯ

на представените трудове за участие в конкурс за академичната длъжност „професор по 05.11.01 социология (социология на образованието)“, обявен от ЮЗУ „Неофит Рилски“ в ДВ бр. 32/27.04.2010 г.

Рецензент: проф. дфн Минчо Стоянов Драганов

Кандидат: доц. дсн Валентина Георгиева Миленкова

I. Кратки биографични данни за кандидатката

Валентина Миленкова завърши магистратура по социология в СУ „Св. Климент Охридски“ през 1986 г. От тогава тя се развива последователно, успешно и с бързи темпове в проблемното поле на социология на образованието и социология на социалните и етническите неравенства, като създава своя научна ниша в социологическите изследвания и анализи. През 1991 г. получава научната степен „доктор по социология“, а през 2009 г. – „доктор на социологическите науки“. От 1994 г. е научен сътрудник, а от 2001 г. – старши научен сътрудник II степен в института по социология при БАН. От 2000 г. чете лекции в ЮЗУ „Неофит Рилски“, като от 2009 г. е доцент в Университета. Чела е лекции и в НБУ и ТУ в София. За нейното развитие са характерни преди всичко впечатляваща научна продуктивност, разгръщането ѝ едновременно по направленията академично изследване, университетско преподаване и научно-организационна дейност. Тя си изгради академичен стил, при който акцентът е върху резултатността, а не върху шумотевицата.

II. Характеристика на научната и научно-приложната продукция на кандидатката

Кандидатката Валентина Миленкова участва в настоящия конкурс с три монографии и 10 статии, което убедително покрива изискванията в

това отношение. Още повече, че от десетте статии 7 са публикувани на чужди езици – една от тези седем статии е публикувана в България, а другите 6 – в авторитетни, рефериирани научни списания и сборници в чужбина. От трите представени по конкурса монографии една е в съавторство. Тематично всички представени публикации са свързани с профила на обявения конкурс.

Кандидатката има публикувани общо 10 монографии, което е впечатляваща цифра, които също са свързани тематично с настоящия конкурс, но основателно не са представени по него, тъй като са били привлечени при получаването на други научни звания (академични длъжности) и степени.

В настоящата рецензия ще имам предвид главно представените по конкурса публикации.

През последните 4 години кандидатката е участвала с доклади в 16 научни конференции, което говори за впечатляваща активност в това отношение. От тези конференции 8 са международни, от които 6 са се състояли в чужбина и 8 са национални.

Досега кандидатката е ръководила трима докторанти, от които един чужденец. Тя е член на три редколегии у нас – сп. Социология, сп. Образование и електронното списание Проблеми на постмодерността. Член е на Факуртетен съвет в ЮЗУ, на Експерртен съвет към Издателството на БАН и член на Проблемния съвет към Управителния съвет на БАН. Има награда от Ректора на ЮЗУ „Неофит Рилски“ за най-млад преподавател, успешно придобил научната степен „доктор на науките“.

Била е ръководител на 5 изследователски проекта и член на колектива на 10 други изследователски проекти.

III. Основни приноси в научната, научно-приложната и преподавателската дейност на кандидатката

А) В представените от доц. дсн Валентина Миленкова публикации за участие в конкурса се съдържат редица оригинални анализи и обобщения, интересни нови идеи и концепции. Кои са основните научни приноси и приносни моменти в тях?

Първо, в монографията „Българското училище във фокуса на неравенствата“ е формулирана и разработена системно новата научна област „социология на българското училище“. Не подценявам ни най-малко досегашните разработки в това проблемно поле, но това са разработки по отделни, макар и важни проблеми. Кандидатката е предложила цялостна структура на социалната функция на училището в обществото, която включва официалната учебна програма, „скритата“ учебна програма, учителството като основен фактор и специфичния профил на образователната институция. От сая страна този специфичен профил е представен от три типа училища, резултатите от дейността на които демонстрират релефно репродуктивната функция на образоването у нас, а именно: елитни училища, частни училища и училища с доминиране на ромски етнически състав. Тази структура е определила в общи линии и структурата на самата солидна монография, на шест от главите, а останалите три от общо деветте глави са посветени на проблемно-теоретичната основа и рамка на монографията и конкретно на теоретични въпроси на шестте основни проблема, взети като цялостна структура. Естествено тази структура ще се обогатява и развива, но организираното тук проблемно поле е получило своя старт. Самата кандидатка вече обогатява и развива по-нататък тази научна област, като въвежда нов структурен елемент – за образователната институция като проводник на социалния контрол на обществото над социализацията на индивида, и

обогатява социалния аспект на образованието чрез един прецизен социологически профил на историята на българското училище.

Второ, в посочената монография е направен системен теоретичен очерк на основните теории за социалните функции на образованието, като са разгледани общо аналитично шест основни теории. Това е интересен приносен момент по история на социологията на образованието. Критичният анализ обаче прераства във формулиране и обосноваване на нова теза, на нова концепция за мястото и ролята на училището в процесите на социална репродукция в обществото чрез официалната и „скритата“ учебна програма.

Трето, като изхожда от теорията за културната репродукция на Пиер Бурдийо и в частност от неговите бележки за евристични елементи и в двата основни подхода, реализирани в т. нар. стара и нова социология на образованието и като взема предвид и разработките, оспорвачи съществуващите в социологията на образованието до към средата на 60-те години идеи, кандидатката лансира, детайлазира, обосновава и обогатява идеята, че репродуктивната практика не изключва мобилността. Това вече е теза за взаимното проникване на двата основни подхода, за търсене на своеобразен баланс между тях.

Четвърто, очертани са същността, параметрите и функциите на скритата учебна програма, като са изведени нейните инвариантни характеристики и са набелязани принципни въпроси, свързани с влиянието на текущите социално-политически структури. Несъмнено това е важен принос. Установени са съдържанието и ролята на съвкупността от значения, опосредствуващи взаимоотношенията в клас, в т. ч. скритите ценности, които по своеобразен начин дублират официалните и в този смисъл легитимните ценности, реализирането на тази скрита учебна програма чрез определен непersonален модел на всекидневието в

училище, организацията на училищното пространство , въздействието на символите и на ритуалите в училищния живот.

Пето, разработена е концепция за фигурата на учителя при изпълнението на социалната роля на училището и изобщо на образователната система. Направена е убедителна характеристика на учителската роля, като е проследен и процесът на социализация на самия учител. Особено интересен и важен тук е социологическият портрет на българския учител, изграден на основата на солидни данни от няколко емпирични изследвания.

Шесто, ценен принос е изследването на елитните училища в България, което има общотеоретично значение. Убедително е показано мястото и ролята на елитните училища в процеса на възпроизвеждане на неравенствата. От социално-психологическа гледна точка е ценно изследването на избора на училище, а също териториите на институционалния живот в елитното училище. Очертан е моделът на елитните неща като образователно явление и е направена обстойна характеристика на елитните училища в съвременна България.

Седмо, важен принос е разработката на въпроса за частните училища у нас, която, както и изследването на елитните училища, се основава на богати данни от собствени емпирични изследвания и на данни от документи и статистики. Тук най-голям интерес представлява анализът на общосоциалните модели на лансираните ценности – от престижността на различните професии до ценостните нагласи към живота, към явления, свързани с бедността и до предпочтенията на учителите. Не по-малко интересно е изследването на историческото плавитие на частните училища в нашата страна от първата половина на ХХ в. до днес.

Осмо, интересен принос с важни за практиката резултати е изследването на образователните проблеми на ромските деца. Разработката, която се съдържа главно в глави 2, 3, 4, 6, 7 и 8 на

монографията „Отпадащите роми” и глава 9 на монографията „Българското училище във фокуса на неравенствата”, е всъщност една панорама на състоянието на роското образование у нас, изградена с използването на впечатляващо богата емпирична информация, с познаване на публикациите в това отношение, оживена с интересни интервюта с деца, с типични индивидуални случаи от цялата страна.

Б) Доц. Валентина Миленкова чете лекции по четири дисципли пред бакалаври в ЮЗУ „Неофит Рилски” и една дисциплина пред магистри в същия университет. Нейният хорариум покрива с излишък изискуемата се натовареност с лекции и семинарни упражнения за длъжността професор.

IV. Критични бележки и препоръки

Както е известно, няма научни концепции, по които да не може да се спори. Мисля обаче, че по-важно в случая е да си позволя да отправя две препоръки към такъв вече отлично подготвен изследовател като кандидатката по конкурса.

Първо, има един амбициозен европейски проект в областта на науката и образованието, по който се работеше почти десетилетие. Става дума за една образователна действителност, създавана във връзка с т. нар. Болонски процес и Лисабонска стратегия. Вече е ясно, че усилената работа в това отношение в рамките на Европейския съюз не даде очакваните резултати. Към съответните реформи, които се правят у нас през последните години, през последното десетилетие, също могат да се отправят много възражения – нерядко те не само че не улесняват работата, но и повече я затрудняват. Сега в Европейския съюз се работи по нов проект, който ще обхване цяло десетилетие. Ще бъде много интересно, ако кандидатката се заеме с тази проблематика от гледна точка на социологията на образованието.

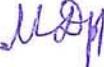
Второ, у нас още не е направен обрат в негативното развитие в сферата на средното образование, което се очерта през периода на прехода.

Вярно е, че това е въпрос не само на образованието, а и на цялостното развитие на нашето общество като общество, на кризите, от които то трудно се измъква. Но точно това е въпрос за нашите най-добри изследователи в сферата на социология на образованието. Изобщо не отричам, че отделните въпроси се подлагат на сериозни анализи от специалистите. Но очевидно е нужно да се върви към цялотна научна картина в това отношение. Надявам се, че доц. Миленкова би могла да представи интересни резултати в това отношение.

V. Заключение

Направеният до тук анализ дава основа за формулиране на една мотивирана чрез него ясна и еднозначна положителна оценка на кандидатката по конкурса. Доц. дсн Валентина Георгиева Миленкова отговаря напълно на изискванията за получаване на научното звание „професор по 05.11.01 социология (социология на образованието) и аз убедено препоръчвам тя да бъде назначена на тази научна длъжност в ЮЗУ „Неофит Рилски”.

София, 23.05.2011 г.

Рецензент: 

(Проф. дфн Минчо Драганов)